

TEODOR VARIČAK

1907 - 1977

1980

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA – SVEZAK 5

Vance

TEODOR VARIĆAK

1907–1977

ZAGREB 1980

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA – SVEZAK 5

Uredio

Prof. dr. SLAVKO KRVAVICA

izvanredni član JAZU

RAZRED ZA PRIRODNE ZNANOSTI

SPOMENICA

posvećena preminulom akademiku Teodoru Varićaku, dugogodišnjem redovnom članu i članu Predsjedništva Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Komemoracija

održana 8. veljače 1978. u palači Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Riječ akademika *Zorana Bujasa*, tajnika Razreda za prirodne znanosti

Riječ dr. *Alberta Franka*, profesora Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Riječ prof. dr. *Vlatka Silobrčića*, člana suradnika JAZU, o akademiku Varićaku kao glavnom uredniku časopisa »Periodicum biologorum«

Riječ prof. dr. *Slavka Krvavice*, izvanrednog člana JAZU i prof. dr. *Alberta Franka* o znanstvenom radu akademika Teodora Varićaka

Popis radova Teodora Varićaka

Komemoracija
akademiku Teodoru Varićaku

održana 8. veljače 1978. godine u palači Akademije

Akademik *Zoran Bujas*, tajnik Razreda za prirodne znanosti
Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

Poštovani akademici, poštovane drugarice i drugovi,

Sastali smo se da i na ovom mjestu iskažemo svoje duboko poštovanje akademiku Teodoru Varićaku, kojeg nema više među nama, i da izrazimo svoju duboku žalost što je to tako.

Sjećajući se kakav je on bio za života, oživljavajući uspomene koje nas uz njega vezuju i prateći duboke tragove koje je svojim radom ostavio u znanosti i kulturi svijeta i svog naroda, nastojat ćemo da bar na čas zaboravimo na njegovu odsutnost. Njegov odlazak posebno je težak, jer je otišao ponosit i izuzetan čovjek kojemu naše društvo, Jugoslavenska akademija i naša znanost mnogo toga duguju.

Akademik Teodor Varićak bio je ličnost u kojoj su bile sjedinjene mnoge osobine koje se rijetko skupa javljaju. Bio je čovjek izrazite lične fizionomije, izgrađenih stavova i čvrstog kodeksa vrednota, a opet bio je tolerantan i pun razumijevanja i za stavove i mišljenja koji nisu bili njegovi. Bio je blage naravi, ali načelan i dosljedan u svim svojim postupcima. Bio je izuzetan znanstveni istraživač, dakle uski specijalist, a imao je ujedno širok kulturni interes. Taj interes očitovao se od njegova zalaganja u popularizaciji prirodnih znanosti do aktivnog sudjelovanja u mnogim pothvatima koji su imali za cilj čuvanje i unapređivanje onoga što predočuje našu kulturu. Bio je čovjek koji nije priznavao granice u znanosti i kulturi, ali bio je ujedno iskren patriot duboko čuvstveno vezan uza svoju domovinu.

Svim njegovim suradnicima i prijateljima dobro je poznato u kojoj je mjeri on bio hrabar čovjek. Teško bolestan, i toga svjestan, prihvatio je zatvaranje svog biološkog kruga kao prirodnu činjenicu, nastojeći da svoj život proživi do kraja u aktivnostima kojima je i do tada bio zaokupljen.

Ipak najizrazitija značajka njegove ličnosti bila je istinoljubivost. Načelo kojim se upravljao u svom znanstvenom radu: težnja k spoznaji

stanja stvari onakva kakva ona stvarno jesu, primjenjivao je u svom društvenom i ličnom životu. I u tom pogledu nije znao ni podnosio kompromise.

Akademik Teodor Varićak bio je dugi niz godina tajnik Razreda za prirodne znanosti. Svojim taktom i razumijevanjem za druge uspio je unutar Razreda od članova različitih struka i interesa, ostvariti harmoničnu zajednicu. Kao tajnik Razreda, kao urednik mnogobrojnih edicija i kao organizator različitih prirodnoznanstvenih ustanova i pothvata bio je jedan od nosilaca kulturno-znanstvenog ugleda Jugoslavenske akademije.

Bez obzira na dob u kojoj umiru, vrijedni i plemeniti ljudi uvijek odlaze prerano. Ali iako iza života nema individualne egzistencije, iza izuzetnih ljudi ostaju njihova djela i njihovi čuvstveni i misaoni odjeci. U tom pogledu akademik Teodor Varićak bit će i dalje na svojevrsan način prisutan u sjećanjima svojih prijatelja, u svojim učenicima i u znanstvenoj i kulturnoj povijesti našeg naroda.

Dr. *Albert Frank*, profesor
Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

AKADEMIK PROF. DR. TEODOR VARICAČAK

Tek što je 1. listopada stupio u mirovinu, već 14. listopada ugasio se život akademika Teodora Varičaka, čovjeka koji je cijeli svoj život posvetio nastavnom i znanstvenom radu. Uz to je bio veliki ljubitelj prirode, svojski se zalagao za njezinu zaštitu, a mnogo je radio i na popularizaciji prirode i svega što je s tim u vezi.

Rodio se u Koprivnici 30. travnja 1907. godine. Ovdje završava osnovno i srednje obrazovanje. Upisuje se na Veterinarski fakultet god. 1926, a već 1927. radi kao demonstrator na Zavodu za fiziologiju, te dvije slijedeće godine u Zavodu za patološku anatomiju. Te dvije godine bile su presudne za njegov dalji razvoj. Godine 1930. stječe apsolutorij i upisuje se na Medicinski fakultet da bi slušao humanu anatomiju kod tada poznatog predavača i pedagoga prof. dr. Drage Perovića.

Diplomirao je u siječnju 1934. god. i odmah nakon toga nastupa mjesto asistenta volontera u Zavodu za histologiju i embriologiju Veterinarskog fakulteta u Zagrebu. Iste godine 10. rujna dobiva dekret o imenovanju za asistenta pripravnika. Po imenovanju dobiva temu za izradu doktorske disertacije pod naslovom »Razvoj mlina kokoši« koju uspješno završava već koncem 1935. te u siječnju 1936. polaže strogi doktorski ispit i biva promoviran na čast doktora veterinarske medicine.

Godine 1936. natječe se i dobiva stipendiju Humboldtove zaklade te od listopada 1936. do veljače 1938. boravi u Würtzburgu, a zatim do kolovoza 1938. u Leipzigu na usavršavanju iz anatomije, histologije i embriologije. On dolazi tamo sa solidnim poznavanjem histološke tehnike i histologije i odmah se uključuje u znanstveni rad. Za vrijeme boravka u Njemačkoj objavio je 6 znanstvenih radova, od kojih su rezultati od pet radova ušli u tada poznate udžbenike i priručnike u Njemačkoj, i to: 1. Koštana srž goveda, konja, svinje, psa i mačke, 2. Ti-

mus iz područja II. ždrijelne vreće, 3. O rezistentnim granulama mastocita, 4. Epiderma peradi i sisavaca i 5. Hassalova tjelešca u tonzili psa.

Koncem 1940. stječe naslov privatnog docenta, a u rujnu 1941. izabran je za redovnog sveučilišnog docenta. Kratko vrijeme nakon toga preuzima vodstvo Zavoda, nakon umirovljenja dotadašnjeg predstojnika. Godine 1945. izabran je za izvanrednog, a 1947. za redovnog profesora histologije i embriologije. Do odlaska u mirovinu proveo je 30 godina u zvanju redovnog profesora. U dva navrata je biran za dekana Veterinarskog fakulteta, i to školske godine 1947/48. i 1951/52, a za prodekana 1948/49. Prvi u povijesti Veterinarskog fakulteta izabran je za rektora Sveučilišta, i to šk. god. 1952/53. a za prorektora 1953/54. U ožujku 1951. god. odlukom Vijeća Veterinarskog fakulteta spojeni su dotadašnji Zavod za anatomiju i Zavod za histologiju i embriologiju u jedinstveni Zavod kao što je i sada, a prof. Varićak postaje njegov predstojnik. Tu dužnost obavljao je sve do 1974. godine.

U poslijeratnom periodu zbog velikog broja studenata medicine bio je zamoljen da ispituje dio njih iz histologije i embriologije. Tu dužnost je obavljao od 1946. do 1952. godine kada je izabran za rektora. Deset godina predaje histologiju i embriologiju studentima Prirodoslovno-matematičkog fakulteta od 1948. do 1958. god. Voditelj je III. stupnja nastave na Veterinarskom fakultetu, a predavač III. stupnja na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Bio je mentor i ocjenjivač mnogobrojnih doktorskih, magistarskih i diplomskih radova na Veterinarskom, Prirodoslovno-matematičkom i Medicinskom fakultetu. Bio je vrlo dobar predavač, vrlo strpljiv i savjestan ispitivač. God. 1955. izabran je za dopisnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a god. 1958. za pravog člana. Tajnik je Razreda za prirodne znanosti i član Predsjedništva Jug. akad. od god. 1958. pa do smrti.

Objavio je velik broj znanstvenih radova i rasprava u domaćim i stranim časopisima, te veći broj biografsko-povijesnih članaka (Pančić, Mladenović, Zavrnik, Zimmermann te Povijest i dostignuća istraživanja u Zagrebu u humanoj i uporednoj anatomiji kralješnjaka). Mnogi podaci do kojih je Varićak došao u istraživačkom radu ušli su kao značajne spoznaje u udžbenike i priručnike strane i domaće. Sudjelovao je na mnogobrojnim kongresima, skupovima i bio u posjetu stranim akademijama s referatima iz svog znanstvenog opusa. Bio je rado viđen gost u mnogobrojnim morfološkim zavodima diljem Evrope.

Preko 35 godina bio je član Jugoslavenskog veterinarskog društva, a 32 godine član naučnog društva »Anatomische Gesellschaft«; a bio je i član Evropskog društva za endokrinologiju. Od 1914. pa do svoje smrti član je Hrvatskog prirodoslovnog društva u kojem je bio pročel-

nik Biološke sekcije od god. 1948. do 1953. Nekoliko godina bio je predsjednik savjeta Instituta za biologiju mora u Rovinju i Dubrovniku, član savjeta Instituta »Ruđer Bošković« i Instituta za medicinu rada, predsjednik vijeća Zoološkog muzeja, te predsjednik Arboretuma Trstenno i savjeta Akademijine biblioteke. Bio je predsjednik znanstvenog vijeća Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Vinkovcima i Osijeku. Bio je predsjednik Udruženja anatoma Jugoslavije, Društva veterinara i veterinarskih tehničara. Nekoliko godina je bio predsjednik Društva nastavnika sveučilišta i visokih škola, a smrt ga je zatekla na položaju predsjednika Društva anatoma, histologa i embriologa Hrvatske. U Sofiji je izabran za počasnog člana Bugarskog društva anatoma, histologa i embriologa, a u Zagrebu za počasnog člana Hrvatskog prirodoslovnog društva.

Dugogodišnji je urednik časopisa *Acta biologica*, *Thalassia iugoslavica*, *Biološkog glasnika*, naučno-popularnog časopisa »Priroda« i stručni urednik za biologiju *Bulletin scientifique*. Član je uređivačkog odbora u *Zeitschrift für mikroskopisch-anatomische Forschung*, *Folia anatomica iugoslavica* i drugim.

Spomenimo i to da je u aprilu 1970. na sastanku *Anatomische Gesellschaft*, koji je održan u Würzburgu, povjereno prof. Varićaku da organizira u Zagrebu 66. sastanak društva »*Anatomische Gesellschaft*« u okviru Jugoslavenske akademije i Sveučilišta. Taj jednoglasni zaključak više od 150 prisutnih morfologa najbolji je znak kakav je ugled uživao prof. Varićak među svojim kolegama.

God. 1948. dobiva nagradu JNA za radove o smoli bora te nagradu Rektorata Sveučilišta u Zagrebu za znanstvenu i pedagošku djelatnost. U dva navrata dobiva odlikovanja, i to 1965. orden rada sa zlatnim vijencem i 1969. orden zasluga za narod sa srebrnim zrakama. Kao najznačajnija nagrada je nagrada AVNOJ-a za god. 1970.

Otišao je zauvijek čovjek s velikom pedagoškom i znanstvenom erudicijom, čovjek čije je mjesto teško popuniti jer je sve svoje snage tijekom tolikih (43) godina rada uložio za napredak Sveučilišta i za ugled Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i jugoslavenskih morfologa. Za sav njegov rad na znanstvenom i pedagoškom polju iskazujemo mu neizmjernu zahvalnost. Teško je oprostiti se od ovako velikog čovjeka i stručnjaka. Iako ga više nema među nama, njegovi radovi ostaju putokaz njegovim nasljednicima i generacijama koje dolaze.

Dr. Vlatko Silobrčić, profesor
Imunološki zavod, Zagreb

AKADEMIK VARIČAK KAO GLAVNI UREDNIK
»PERIODICUM BIOLOGORUM«

Štovani predsjedatelju, štovani članovi Akademije i uzvanici, drugarice i drugovi, gospođe i gospodo,

Nesreća je što prvi put, otkako sam izabran za člana suradnika, govorim u ovoj uvaženoj ustanovi baš u povodu našeg zajedničkog gubitka: u povodu smrti istaknutog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti akademika Teodora Varičaka. Ipak, time mi je pružena mogućnost i privilegij da pridonesem cjelovitosti osvrta na život i djelo preminulog akademika Varičaka, jer, da tako kažem, iz prve ruke poznajem ulogu akademika Varičaka pri pokretanju i napredovanju časopisa »Periodicum biologorum«, časopisa koji je već nekoliko godina jedini biologijski časopis iz cijele Jugoslavije uvršten među 2500 publikacija iz područja prirodnih znanosti što su odabrane iz cijelog svijeta i referirane u tjednim i godišnjim publikacijama Instituta za znanstvene informacije (Institute for Scientific Information) iz Philadelphije. Doprinite mi da s Vama podijelim sjećanje o tome kako je »Periodicum biologorum« nastao, te da Vas upoznam s ulogom akademika Varičaka u tome. Vjerujem da ćete se na kraju složiti sa mnom da nam je akademik Varičak i u tome području svojega djelovanja ostavio u zalag trajnu vrijednost.

Osobno sam upoznao akademika Varičaka 1969. godine kad je već oko 15 godina djelovao kao glavni urednik »Biološkoga glasnika«. Bilo je to glasilo Hrvatskoga prirodoslovnog društva koje je pod različitim imenima i s manjim prekidima izlazio od 1886. Dakle časopis sa zavidnom tradicijom. Akademik Varičak je taj časopis uređivao uz velike osobne napore, a za uzvrat se mogao podičiti time što je »Biološki glasnik« stekao ime u zemlji i u inozemstvu.

Kad je sazrela zamisao o preuredbi »Biološkoga glasnika« u časopis, upućen u prvom redu svjetskoj znanstvenoj javnosti, akademik je Varičak tu zamisao spremno prihvatio i svesrdno podržao. To se jasno

vidjelo po njegovoj odluci da postane glavnim urednikom novoga časopisa. Časopis je dobio ime »Periodicum biologorum«, što je latinski naziv Biološkog glasnika, koji je u zagradi stajao na njegovim koricama. Bio je to, dakle, uistinu nastavak izlaženja »Biološkoga glasnika« u novom obliku i s novom uredničkom politikom. O toj je promjeni sastavljen kratak proglas, koji je kao prilog bio uključen u prvi broj Periodicum biologorum (1970. godine). U proglasu Uredništva stajalo je:

»Ovaj je časopis počeo izlaziti 1886. godine kao glasilo Hrvatskoga prirodoslovnog društva u Zagrebu. Otada izlazi bez duljih zastoja. Promijenio je nekoliko naziva, a posljednjih se nekoliko godina naziva »Biološki glasnik« (»Periodicum biologorum«). U njemu su objelodanili svoje radove mnogi istaknuti domaći i inozemni znanstvenici.

Biologija u našoj zemlji napreduje i iz dana u dan raste broj znanstvenika na tome području. Time, dakako, i potreba da se rezultati njihova rada prikupe, objelodane i učine dostupnim znanstvenoj javnosti u nas i inozemstvu.

Da bismo udovoljili tim potrebama i da bismo znanstvenu vrijednost časopisa uskladili s međunarodnim mjerilima, počeli smo s preuredbom časopisa. Prošireno uredništvo, u kojem se sada nalazi tridesetak istaknutih istraživača iz raznih područja bioloških znanosti, svesrdno će nastojati da postigne taj cilj. Kamen temeljac preuredbe treba da bude kakvoća tiskanih znanstvenih radova. Namjeravamo je postići time što ćemo za svaki prispjeli rad osigurati objektivnu ocjenu kompetentnih stručnjaka iz naše zemlje ili iz inozemstva.« (. . . .)

Akademik je Varićak iskreno i svesrdno radio na tome da »Periodicum biologorum« redovno izlazi i da se usavršava, te je ostao njegovim glavnim urednikom sve do početka 1975. godine. Svojim iskustvom i širinom svojih pogleda pomogao je da časopis stekne međunarodni ugled. Valja reći da taj put nije bio ni jednostavan niti lagan. Trebalo je osposobiti Uredništvo za nov način rada, pribaviti sredstva za povećane troškove poslovanja itd. Sve je to akademik Varićak veoma uspješno vodio. Dokaz je za to činjenica da je »Periodicum biologorum« za dvije godine (1972) primljen u krug najkvalitetnijih svjetskih znanstvenih časopisa iz područja prirodnih znanosti. Sadržaj »Periodicum biologorum« započeo se pojavljivati na stranicama »Current Contents« — tjednoga pregleda sadržaja znanstvenih časopisa — koji izdaje Institut za znanstvene informacije u Philadelphiji.

U jeku svih tih napora akademik Varićak je teže obolio. Očito je bolest toliko utjecala na njegovu radnu sposobnost da je pred kraj 1974. odlučio napustiti mjesto glavnoga urednika »Periodicum biologorum«.

Odlučio je to očito nakon dugog razmišljanja, jer je za sve naše argumente kojima smo ga željeli odvratiti od te odluke imao spreman odgovor. Tada sam, kao novoizabrani glavni urednik, u broju 1 (volumen 77) od 1975. godine napisao osvrt pod naslovom »Zahvaljujemo akademiku Teodoru Varićaku«, u povodu njegova povlačenja s dužnosti glavnoga urednika »Periodicum biologorum«. Pročitat ću Vam taj osvrt jer vjerno odražava reakciju Uredničkog odbora na odluku akademika Varićaka.

»Redovni će čitatelj našega časopisa uočiti da akademik Teodor Varićak nije više njegov glavni urednik. Tako je odlučio sam akademik Varićak, jer ga je bolest prisilila da neke od svojih mnogobrojnih dužnosti prestane obavljati. Da je odista preopterećen, dobro će se vidjeti kad kažem da je još uvijek: glavni urednik časopisa 'Thalassia Iugoslavica', 'Acta biologica' i 'Radovi JAZU', zatim stručni suradnik za biologiju za 'Bulletin Scientifique' i član redakcijskog savjeta 'Zeitschrift für mikroskopisch-anatomische Forschung'. Dakako, to su samo dužnosti u vezi s izdavačkom djelatnošću. Mnogobrojne druge bilo bi teško i nabrojiti. Stoga smo smatrali da moramo prihvatiti molbu akademika Varićaka da se oslobodi dužnosti glavnoga urednika 'Periodicum biologorum'.

Međutim, iako je tako odlučeno i novi je glavni urednik već izabran, ne prestajemo osjećati gubitak zbog ostavke akademika Varićaka, a ni zahvalnost za sve što je napravio. A napravio je mnogo. Akademik Varićak bio je glavnim urednikom 'Biološkog glasnika', iz kojeg je potekao 'Periodicum biologorum', od 1953. do 1974. godine, dakle više od 20 godina. Za to vrijeme Biološki je glasnik ponovno započeo redovno izlaziti, a članci objavljeni u njemu citirani su u svjetskoj literaturi.

Može se dakle s pravom reći da su bitni događaji u vezi s Biološkim glasnikom, odnosno s Periodicum biologorum, tijesno povezani s djelovanjem akademika Varićaka. Nije zato čudo što smo teška srca prihvatili njegovu molbu. Ovim putem želimo još jednom izraziti iskrenu zahvalnost i duboko poštovanje akademiku Varićaku dosadašnjem glavnom uredniku 'Periodicum biologorum'.

Akademik Varićak nije nikada potpuno prekinuo vezu s uredništvom »Periodicum biologorum«, i time je potvrdio svoje zanimanje i brigu za časopis. Bilo mu je očito drago što je u neformalnim susretima s članovima uredništva mogao doznati da »Periodicum biologorum« polagano ali stalno napreduje, da širi krug suradnika i zainteresiranih, te da se penje na godišnjim ljestvicama vrijednosti časopisa što ih objavljuje Institut za znanstvene informacije.

Želim Vas uvjeriti da urednički odbor »Periodicum biologorum«, koji je od vremena akademika Varićaka ostao praktično nepromijenjen, dobro zna kakva mu je vrijednost ostavljena u zalog.

Odgovornim i predanim radom najbolje ćemo djelima iskazati svoju zahvalnost i poštovanje akademiku Varićaku. U ovoj prilici dopustite mi da još jednom ponovim: duboko smo zahvalni akademiku Varićaku.

Neka mu je slava!

Dr. *Slavko Krvavica* i dr. *Albert Frank*, profesori
Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ZNANSTVENI RAD AKADEMIKA TEODORA VARIĆAKA

Gospodine predsjedniče, gospođe i gospodo,

Dopustite mi da na ovoj komemorativnoj sjednici, zajedno s prof. Albertom Frankom, ukratko prikažem najvažnije momente iz znanstvenog života pokojnog akademika Varićaka.

Kako je poznato, akademik Varićak studirao je veterinarsku medicinu na Veterinarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Sklonost za znanstveni rad očitovao je već kao student. Školske godine 1927/1928. bio je demonstrator u Zavodu za fiziologiju (predstojnik: prof. dr. Petar Đurić), a škol. god. 1928/1929. i 1929/1930. u Zavodu za patologiju (predstojnik: prof. dr. Ljudevit Jurak), i to s punim radnim vremenom. U Zavodu za patologiju, koji je slovio kao jedan od boljih centara za patološku histologiju u Jugoslaviji, naučio je elementa histologiae, ali i još nešto — opredijelio se već tada za svoj znanstveni put kojim će pošteno ići sve do svoje prerane smrti. Nakon završetka studija radi kao asistent volonter u Zavodu za histologiju i embriologiju Veterinarskog fakulteta, a malo poslije, na temelju izbora u Fakultetskom vijeću, imenovan je 10. IX. 1934. za asistenta tog Zavoda. Oboružan dobrim znanjem histološke tehnike, pristupio je uskoro izradi doktorske disertacije, koju završava potkraj god. 1935, a siječnja 1936. polaže strogi doktorski ispit. Iste godine dobiva stipendiju Humboldtove zaklade i odlazi na usavršavanje profesoru Petersenu u Zavod za anatomiju Medicinskog fakulteta u Würzburgu (od 11. X. 1936. do 31. 1. 1938), a nakon toga profesoru Ackerknechtu, u Institut za anatomiju Veterinarskog fakulteta u Leipzigu (od 1. II. do 31. VIII. 1938).

Studijski boravak u Njemačkoj, kako je sam znao kazivati, izvršno je iskoristio. Radio je od jutra do sutra, naučio niz modernih metoda nužnih za solidan znanstveni rad u području histologije i embriologije i, što je posebno važno, izradio šest znanstvenih radova. Od njih je pet

objavio u Njemačkoj i njima se već na početku svoje znanstvene karijere predstavio svjetskoj stručnoj javnosti kao vrstan histolog. Evo tih radova:

1. »Thymus aus der Gegend der zweiten Schlundtasche«, objavljen u Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte, 108, 394–397, 1938. U tom radu ukazuje Varićak na potencijalnu mogućnost razvitka timusa u nekih sisavaca iz druge, a ne samo iz treće i četvrte ždrijelne vrećice. Ta je rasprava citirana u Handbuch der mikroskopischen Anatomie des Menschen, 1943, u poglavlju: Thymus. Citira je i prof. H. Grau u Handbuch der vergleichenden Anatomie der Haustiere, 1943, a i prof. Eb. Ackerknecht u studiji »Von Drüsen mit inneren Sekretion«, Berliner u. Münchner tierärztliche Wochenschrift, 1940.

2. »Zur Frage der Darstellung und Wasserresistenz der Mastzellen-granula bei der Katze«, objavljen u Zeitschrift für wissenschaftliche Mikroskopie und für mikroskopische Technik, 55, 274–280, 1938. U tom je radu pokazao Varićak da ima dvije vrste mastocita u mačke, i to oni u koži s granulama rezistentnim prema vodi i vodenim otopinama, i oni koji imaju osjetljiva i lako topiva granula, a nalaze se u području omentuma i mezenterija. Rezultati iz te rasprave ušli su u poznatu knjigu B. Romeisa: Mikroskopische Technik, 1943. i 1968.

3. U trećoj raspravi: »Neues über Auftreten und Bedeutung von Fettsubstanzen in der Geflügelhaut (speziell in der Epidermis)«, objavljenom u časopisu Zeitschrift für mikroskopisch-anatomische Forschung 44, 119–130, 1938, obrađuje Varićak morfološko i funkcionalno značenje masnih tvari u epidermi ptica, isto tako i odnos s obzirom na orožnjavanje u ptica i u sisavaca. U priručniku Ellemberger-Bauma: Handbuch der vergl. Anatomie der Haustiere, 1943, prof. Zietschmann, obrađujući kožu, u cijelosti prihvaća Varićakovo shvaćanje o toj funkciji epiderme.

4. Četvrta rasprava nosi naslov: »Zur Kenntniss des Markes der Rumpfknochen. Untersuchungen zwecks klinischer Auswertung an Pferd, Rind, Schwein, Hund und Katze«, a objavljena je u Archiv für Tierheilkunde 73, 451–475, 1938. U njoj mladi Varićak na temelju vrlo opsežnog materijala revidira podatke o rasporedu crvene i masne koštane srži u domaćih životinja. Osim toga iznosi svoje mišljenje o galertnoj koštanoj srži i tvrdi da ta srž nije znak starosti nego je znak određenih disfunkcija u mijeni tvari. I tu raspravu citiraju vodeći histolozi tog doba: prof. O. Zietschmann, prof. H. Grau i prof. Eb. Ackerknecht, isto tako i mnogi drugi istraživači koji su se bavili koštanom srži u domaćih životinja.

5. Peta rasprava, također izrađena i objavljena u Njemačkoj, nosi naslov: »Beitrag zur Kenntnis der Endothelzellen in der Leber der Fische« (Zeitschrift für Zellforschung und mikroskopische Anatomie 27,

46–51, 1937). U toj raspravi dokazuje Varićak upotrijebivši sva tadašnja sredstva u tehnici vitalnog bojenja, da se stanice endotela jetrenih sinusoida u riba odnose posve drugačije nego u svih ostalih kralježnjaka. Te stanice, po mišljenju Varićaka, ne pripadaju po svojim svojstvima u retikulo-endotelni sustav. Stanice RES-a nalaze se u riba, prema njegovu mišljenju, u slezeni i bubregu. U prilog takvom shvaćanju svjedoče i kasnija istraživanja Schmidta (1956 i 1959) i Atermana (1963), koji nekoliko puta citiraju Varićaka. Naročito iscrpno osvrće se na tu Varićakovu raspravu J. Wallraff u poznatom priručniku: Möllendorfs Handbuch der mikroskopischen Anatomie des Menschen, 1969. Varićakova je rasprava zapravo njegov inozemni prvenac, a o njoj raspravljaju tako ugledni histolozi kao što su Aterman i Wallraff i, što je posebno važno, priklanjaju se Varićakovim nalazima i dokazima.

Prema tome, izvrsna znanstvena bilanca: šest rasprava za nepune dvije godine studijskog boravka u poznatim njemačkim institutima za histologiju. Dodamo li k tomu još i to da je sve te rasprave mladi Varićak objavio samo pod svojim imenom, možemo lako zamisliti ne samo njegovo zadovoljstvo nego i sigurnost u daljem radu.

Vrativši se iz Leipziga u Zagreb, usredotočio je Varićak znanstveni interes na istraživanju plodnih ovojnica i placentacije domaćih životinja, o čemu se u to doba znalo vrlo malo. Započeo je istraživanjem strukture i funkcije tzv. chorion laeve, i to onog njegova dijela na kojem se nalaze makroskopski vidljive pruge što tvore karakterističnu mrežu. Te pruge prvi je opisao Höffling god. 1937. Histokemijskom analizom dokazao je Höffling da je riječ o nakupinama vapnenih soli, koje, kad se ukaže potreba, budu upotrijebljene za izgradnju fetusa. Analizirajući tu pojavu, postavio je Varićak pitanje ne talože li se u tim područjima još i druge anorganske soli. Kako je, uz kalcij, i željezo jedan od esencijalnih elemenata za izgradnju organizma, osobito za tvorbu hemoglobina, to je Varićak pretpostavio da bi u tim područjima moglo biti deponirano i željezo, to više što su prije nekoliko godina (1933) Roussel i Dufour-Deflandre dokazali u placenti veliku količinu željeza. Studirajući taj problem, našao je Varićak da se na spomenutim područjima nalazi ne samo velika količina deponiranog željeza nego i malene, rijetko rasijane resice, koje prema Varićakovu mišljenju imaju važnu ulogu u resorpciji sastavnih dijelova embriotrofe, među ostalim i željeza. Dodajmo k tomu da se sve do tada smatralo da je chorion leave gladak, tj. bez resica; Varićak je pak na tim područjima našao resice čak i u fetusa dugog 2,1 cm.

Nakon toga proširio je svoja istraživanja i na paraplacentarno područje plodnog mjehura psa i na tom području našao dotad neopisane tvorbe ovalna oblika i različite veličine. Na tim je tvorbama epitel

horiona znatno viši i sadržava mnogobrojne inkluzije. Prema mišljenju Varićaka, to bi mogli biti specifični resorptivni ili ekskretorni uređaji.

Iz tog razdoblja zanimljiva je i njegova studija o vezi između morfoloških promjena na sluznici gravidnog uterusu kobile i sekrecije gonadotropina. Usporedivši te promjene s fiziološkim podacima o izlučivanju gonadotropina u krv gravidnih kobilica i s kliničkim podacima o mogućnosti dokazivanja gravidnosti u tih životinja s pomoću Aschheim-Zondekova ili Galli-Maininijeva testa, zaključio je Varićak da su usko povezane morfološke promjene u uterusu kobilica u određenom razdoblju gravidnosti i izlučivanje gonadotropina u krv. Te dvije pojave teku istodobno i paralelno, pa se u tom razdoblju mogu i klinički iskoristiti. Zanimljivo je spomenuti da su iste godine objavljena i eksperimentalna istraživanja trojice američkih autora na više od 100 gravidnih kobilica, uz detaljnu morfološku i fiziološku analizu. Ta su istraživanja do u pojedinosti dala iste rezultate do kojih je došao i Varićak u svojim izvodima.

God. 1959. objavio je akademik Varićak veoma zapažen rad o histopokemiji mukopolisaharida u placenti goveda i svinje. Na temelju rezultata što ih je dobio s pomoću kombinirane mukopolisaharid-željezne i PAS-reakcije on smatra da bi mukopolisaharidna tvar, interponirana između trofoblasta i epitela uterusu te bazalne membrane, mogla imati ulogu transportera različitih metabolita.

Ovdje spomenimo još i to da se Varićak na plodne ovojnice vraćao i u novije doba, istražujući ih sa stajališta suvremene histokemije. Tako je god. 1970, zajedno s B. Rodeom, objavio rezultate istraživanja aktivnosti i distribucije alkalne i kisele fosfataze, glukuronidaze, acetil- β -glukozaminidaze, nespecifičnih esteraza i adenozin-trifosfataze, a zajedno s A. Frankom rezultate istraživanja aktivnosti i distribucije oksidoreduktaza u uterušnom epitelu.

Posebnu pozornost posvetio je Varićak vaskularizaciji i morfološko-funkcionalnoj strukturi jetre. Poticaj za ta istraživanja bilo je njegovo otkriće intrahepatičkih multiplih regulacijskih uređaja u krvnim žilama jazavca god. 1948. Ti intrahepatički prigušni uređaji bili su prije shvaćeni kao specifična akvizicija akvatilnih sisavaca, a jedini izuzetak među kopnenim sisavcima bio je pas, u kojega je još 1867. isto takve uređaje kakvi se nalaze u odvodnom žilnom sustavu jetre akvatilnih sisavaca opisao Hering. Nalaz intrahepatičkih multiplih regulacijskih uređaja u odvodnom žilnom sustavu predstavnika ostalih triju porodica sekcije Arctoidea, tj. u psa (Canidae), u mrkog medvjeda (Ursidae) i u nosatog rakuna (Procyonidae), nadalje u vidre, koja je kao i jazavac član porodice Mustelidae, objavio je Varićak god. 1950. Intrahepatičke regulacij-

ske uređaje nije pronašao u viverida i u felida (sekcija Herpestoidea). U hermelina je takve uređaje prof. Varićak opisao i u dovodnom i u odvodnom žilnom sustavu jetre.

Kako već rekosmo, za prigušne uređaje u krvnim žilama nekih sisavaca znalo se odavno. Ipak, takve strukture nisu bile opisane u nižih kralješnjaka. Tek god. 1953. opisao ih je Varićak u ograncima vene porte i jetrene vene u tune (*Orcynus thynnus* L.), a god. 1959. i u venoznom sustavu jetre pastirice šarice (*Sarda sarda*), i to u obliku snažnih snopova mišićnih vlakana spiralno raspoređenih u zidu spomenutih vena. Takve vene čine se na prerezu posve jednako kao i vene s multiplim regulacijskim uređajima kakvi su opisani u akvatilnih i u kopnenih sisavaca.

Rezultat Varićakovih istraživanja nije bilo samo otkriće spomenutih uređaja nego su ta istraživanja donijela i niz drugih zanimljivih opservacija i razmišljanja o strukturi jetre. Kako je poznato, u različitim žljezdama s izvanjom sekrecijom smješten je odvodni sistem redovno u središtu morfološki evidentnih lobula. U jetri se kao središte uzima intralobularno smješten dio odvodnog krvnog sustava — vena centralis. Žučni odvodni kanali nalaze se na periferiji režnjića, u tkivu međulobularnih prostora. Usporede li se odnosi krvnih žila i odvodnih kanala žljezdanih lobula slinovnica s onima jetre, razabrat ćemo da jetreni režnjići s obzirom na te odnose imaju izniman položaj. Stoga je razumljivo što su se odavna javljali pokušaji da se parenhim jetre razdijeli na jedinice u kojima bi egzokrini odvodni sustav jetrenih lobula i međusobni odnos vaskularnog sistema i žljezdanih kanala jetre bio donekle usklađen s onim ostalih žljezda.

Bissaud i Sabourin (1888) opisali su u jetri tuljana lobule kojima središte čine žučni kanali. Njihovu se gledištu priključio razmjerno malen broj istraživača. Mall (1906) označuje bilijarne lobule spomenutih autora kao »portal units«, s obzirom na ogranke v. portae koji se nalaze u međulobularnim prostorima uvijek zajedno sa žučnim kanalima. Te portalne jedinice po smještaju odvodnog žučnog kanala odgovaraju potpuno odnosima u ostalim žljezdama, a Kiernanovi se lobuli posve udaljuju od opće građevne sheme egzokrinih žljezdanih lobula. Da bi izgradili svoje mišljenje o tom problemu, Varićak i Frank (1953) histološki su obradili jetre triju akvatilnih sisavaca, i to tuljana, dupina i vidre. Od njih je dupin tipična akvatilna životinja, tuljan pretežno akvatilan, a vidra velik dio života provodi na kopnu. Uspoređujući nalaze u tih životinja, autori su došli do zaključka da se u dupina jasno ističu Kiernanovi lobuli. U tuljana su našli radijaran raspored jetrenih stanica

oko krvnog i oko žučnog odvodnog sustava, ali nijedan od ta dva radijarna rasporeda ne ističe se naročito pred drugim. Slične su odnose našli i u vidre.

Na temelju tih nalaza Varićak i Frank se približuju gledanju Bissauda i Sabourina, koji osim lobula oko centralne vene opisuju i lobule oko bilijarnih kanala. Štaviše, oni smatraju da su obje te jedinice dva funkcionalna sistema uklopljena jedan u drugi, građena od istog građevnog materijala s istim dovodnim, a različitim odvodnim – vaskularnim (endokrinim) i bilijarnim (egzokrinim) uređajima. Obje te funkcionalne jetrine strukture nalaze se po njihovu mišljenju i u ostalih životinja, samo što nisu tako morfološki evidentne kao u jetri triju istraživanih akvatilnih sisavaca. Spomenimo još i to da je do sličnih rezultata došao nešto kasnije i Rappaport (1954, 1957, 1958).

Radovi o multiplim prigušnim uređajima jetrenih vena izvanredan su doprinos akademika Varićaka znanosti. Stoga ne iznenađuje da je prof. Elias, jedan od vodećih svjetskih stručnjaka za strukturu i krvni optok jetre, izrazio o tim istraživanjima T. Varićaka veoma povoljno mišljenje.

Nekoliko godina mukotrpnog rada posvetio je prof. Varićak istraživanju hemoblastičkih centara u selahija i u urodela. Pošto je izvršio podrobna makroanatomska istraživanja genitalnih organa selahija, što mu je omogućilo dobro orijentiranje u pretraživanom materijalu, pristupio je Varićak histološkim pretragama gonada, njihovih veza, i epigonalnog organa. Ta su istraživanja nedvojbeno pokazala da su gonade selahija jednim dijelom, a epigonalni organ isključivo građeni iz limfogrulopoetskog tkiva. Po svom citološkom sastavu i karakteru epigonalni hemopoetski sustav odgovara potpuno tkivu Leydigova organa. Štaviše, Varićak smatra ne samo da je epigonalni organ izrazito hemopoetski organ selahija nego i to da je u tom smislu jednako vrijedan kao što je Leydigov organ. Podaci iznijeti u njegovoj raspravi posve su novi u zoološkoj histologiji i anatomiji i pobudili su veliko zanimanje osobito među suradnicima marinobioloških instituta.

Nakon tih istraživanja pristupio je Varićak (u suradnji s prof. Ehrlichom) sustavnim istraživanjima medullae ossium u urodela. Prema podacima iz literature koštana srž kao krvotvorni organ javlja se prvi put u vodozemaca, i to u anura. U urodela, po istraživanjima Jachsona (1904), nema hemopoetski djelatne koštane srži. Koštana bi srž u toj skupini životinja bila građena samo od vezivnih vlakana i od masnih stanica. Ali strpljivim i ustrajnim istraživanjima na četiri različita pripadnika urodela mogli su Varićak i Ehrlich dokazati određenu aktivnost opisanog organa, i to u proljeće poslije zimskog mirovanja. Intra-

vazalno su u koštanoj srži našli polikromatske eritroblaste, a u masnoj koštanoj srži, koja po svojoj strukturi odgovara potpuno koštanoj srži viših kralješnjaka, nakupine stanica u kojima se može pratiti razvitak hemocitoblasta u mijelocite i u metamijelocite.

Nema sumnje, i ta istraživanja dokazuju da je akademik Varićak bio komparativni histolog par excellence.

Tko imalo poznaje znanstvenu aktivnost akademika Varićaka odmah će opaziti da smo u ovom referatu prikazali samo pojedina područja njegova znanstvenog interesa — po našem mišljenju — njemu najdraža. Da su mu bila zaista draga, vidi se i iz toga što im se često vraćao, nastavljajući ih istraživati bilo još dublje bilo iz drugog stajališta. Ali odmah moramo reći da je malo područja kako u histologiji tako i u embriologiji na koja Varićak nije u tijeku 50-godišnje znanstvene djelatnosti usmjerio svoju znanstvenu znatiželju. Posebno mnogo vremena i truda posvetio je problemima osifikacije, naročito kostiju ptica, pa istraživanju citološke i mikroskopske strukture žlijezda s unutarnjom sekrecijom. Ne manju pozornost posvetio je vezivnom tkivu i hemopoetskim organima u viših i u nižih kralješnjaka. Mnogo vremena uložio je i u istraživanje sluznice uterusa i jajovoda. Upozorio je i na zanimljive odnose u epitelu genitalnog trakta *Scyliorhinus canicula*, pridonio niz zanimljivih rezultata o građi mišićnog tkiva *Hexanchus griseus*, a posljednjih nekoliko godina rada objavio je zajedno sa svojim suradnicima, u prvom redu s prof. Albertom Frankom i s prof. Bojanom Rodeom, niz histokemijskih rasprava o nazočnosti, lokalizaciji i djelatnosti hidrolitskih i oksidativnih enzima u različitim tkivima.

Imao je Varićak razumijevanja i za probleme naše privrede. Tako je na molbu stručnjaka iz farmaceutske industrije da pokuša istražiti ne bi li se inzularni aparat tune mogao iskoristiti za dobivanje inzulina, uspješno i znalački riješio taj složeni problem. U nestašici pak kanadskog balzama, do koje je došlo u ratnim i poratnim neprilikama, izvršio je Varićak sustavna istraživanja smole naših borova i našao da smola alepskog bora (*Pinus halepensis*) i smola molike (*Pinus peuce*) mogu poslužiti kao izvrstan nadomjestak kanadskom balzamu. Rezultate tih istraživanja objavio je prof. Varićak u nekoliko domaćih i inozemnih časopisa. Zanimljivo je spomenuti da je rasprava »Production of pine resin balsamus necessary for microscopical and optical uses«, koja je tiskana u *Stain Technology*, 1951, bila s dopuštenjem uredništva tog časopisa doslovce pretiskana u *Naval Stories Review*, 1952. Budući da je taj pronalazak bio od koristi i za armiju, to je prof. Varićak bio za ta istraživanja i nagrađen od tadašnjeg Ministarstva narodne obrane.

Ali prikaz znanstvenog lika akademika Varićaka ne bi bio potpun ako ne bismo rekli nekoliko riječi i o jednoj divnoj osobini koja je resila tog istinskog znanstvenika: nije trpio i vrlo je oštro reagirao na nepravdu i neistinu, kako u svagdanjem životu tako i u znanosti. Tu njegovu osobinu vrlo lijepo ilustrira njegov članak pod naslovom: »Tierarzt Sonnenberg als Vorbote exakter Untersuchungen über die Wirkung der Ovarialhormone auf den weiblichen Genitalapparat«, objavljen u Deutsche Tierärztliche Wochenschrift 62, 145–146, 1955. Evo o čemu Varićak piše u tom članku. Istraživanja ženskih spolnih hormona, za razliku od muških, počela su vrlo kasno, tek na početku 20. stoljeća. U svojoj knjizi: Lehrbuch der inneren Sekretion, 1948, profesor Franz Verzar spominje ovaj povijesni kuriozum: god. 1907. na jednom velikom evropskom sveučilištu, u skladu s tadašnjim shvaćanjem, podučavali su studente da ovariji reflektorno utječu na spolne funkcije žene. Te iste godine, kaže Varićak, objavio je E. Sonnenberg, praktični veterinar iz Brilona, raspravu pod naslovom: »Estrus i njegov uzrok«. U njoj je iznio da se davanjem folikularnog likvora, sabranog iz zrelih ovarijskih folikula goveda i svinje, mogu u ženskih kunića u dobi od 5 i od 8 tjedana, odnosno od 3 do 5 mjeseci izazvati znakovi estrusa. Na temelju toga izveo je Sonnenberg zaključke: 1. da folikularni likvor sadržava tvari koje izazivaju gonjenje, i 2. da ovulacija i estrus stoje u uskoj vezi i da je estrus posljedica ovulacije, a ne obratno. Ipak, bez obzira na činjenicu da su Sonnenbergova istraživanja bila prvi eksperimentalni prinos poznavanju endokrine funkcije ovarija i bez obzira na to da su ta istraživanja zapravo bila solidan temelj za dalja istraživanja djelatnosti ovarija, tadašnje vrijeme i kasnija literatura nisu bili skloni tom terenskom veterinaru. Već god. 1926. spominje ga A. Biedl samo jednom rečenicom u svom priručniku, a u novijim udžbenicima i monografijama gotovo da ga nitko i ne spominje. Stječe se dojam, završava s ogorčenjem Varićak, da su inicijalna istraživanja počela tek s Aeschnerom, Adlerom, Steinachom, Frankom, Allenom, Doysyjem, Zondekom, Aschlheimom i s drugim slavnim istraživačima, a ne još god. 1907. s terenskim veterinarom Sonnenbergom.

Varićakovu istinoljubivost ilustrira još jedan primjer. Posljednjih dvadesetak godina sve se češće piše o lobuli biliaris s. portales hepatis. Za te lobule uobičajio se i naziv Rappaportovi lobuli, što bi značilo da ih je prvi opisao Rappaport, iako su ih Brissaud i Sabourin opisali još godine 1888, tj. šezdesetak godina prije Rappaporta. Prije Rappaporta opisali su ih i Mall (1906), a i Varićak i Frank (1953). S tim u vezi predložio je Varićak da se ispravi nepravda i da se spomenute funkcionalne i morfološke jetrene strukture nazovu po onima koji su ih zaista prvi opisali, tj. po Brissaudu i Sabourinu.

I na kraju kazat ćemo još i ovo: akademik Varićak bio je ne samo vrstan znanstvenik, koji je u tijeku svog znanstvenog života objavio stotinjak znanstvenih radova, nego i izvrstan nastavnik koji je svoje đake majstorski uvodio u histologiju i embriologiju, vezujući — kadgod je bilo moguće — strukturu i funkciju i obavještavajući ih neprekidno o najnovijim dostignućima na tom području. Za nas pak, njegove kolege, bio je Varićak riznica znanja iz komparativne histologije i embriologije i nije nas, na naša pitanja, gotovo nikad ostavljao u nedoumici ili bez odgovora. Akademika će se Varićaka s poštovanjem sjećati ne samo njegove kolege i suradnici nego i naraštaji studenata veterine i biologije.

Neka je slava poštovanom akademiku, dragom učitelju i dobrom čovjeku — dr. Teodoru Varićaku!

Popis radova Teodora Varićaka

- Varićak, T. (1934). Teorija i upotreba mikroskopa. Skripta. Jugoslavensko udruženje studenata veterinarske medicine. Zagreb 1934.
- Varićak, T. (1936). Razvoj mlina kokoši. Disertacija. Veterinarski arhiv VI/8, 374.
- Varićak, T. (1936). Strana tijela u jajima ptica. Veterinarski arhiv VI/12, 580.
- Varićak, T. i M. Martinčić (1936). *Strongylus edentatus* u testisu jednog kryptorchida. Jugoslovenski veterinarski glasnik XVI/8, 421.
- Varićak, T. (1937). Beitrag zur Kenntnis der Endothelzellen in der Leber der Fische. Zeitschrift für Zellforschung XXVII/1, 46.
- Varićak, T. (1938). Hassallsche Körperchen in der Tonsilla palatina des Hundes. Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte CVIII/3, 390.
- Varićak, T. (1938). Thymus aus der Gegend der zweiten Schlundtasche. Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte CVIII/3, 394.
- Varićak, T. (1938). Zur Kenntnis der Markes der Rumpfknochen. Untersuchungen zwecks klinischer Auswertung an Pferd, Rind, Schwein, Hund und Katze. Archiv für wissenschaftliche und praktische Tierheilkunde LXXIII/6, 451.
- Varićak, T. (1938). Neues über Auftreten und Bedeutung von Fettsubstanzen in der Geflügelhaut (speziell in der Epidermis). Zeitschrift für mikroskopisch-anatomische Forschung XLIV/2, 119.
- Varićak, T. (1938). Zur Frage der Darstellung und Wasserresistenz der Mastzellgranula bei der Katze. Zeitschrift für wissenschaftliche Mikroskopie und mikroskopische Technik LV/3, 274.
- Varićak, T. (1939). Kongres anatomia u Budimpešti. Jugoslovenski veterinarski glasnik XIX/7, 326.
- Varićak, T. (1939). Primjedbe članku dr. M. Jockovića »Prilog pitanju satiriazisa kod konja«. Jugoslovenski veterinarski glasnik XIX/12, 548.
- Varićak, T. (1939/40). Aproximativne metode mjerenja mikroskopom. Veterinar II/5, 130.
- Varićak, T. (1940). Bojadsisanje granula mastocida hemalaunom. Veterinarski arhiv X/10, 538.

- Varićak, T. (1940). O građi trahealnih prstenova kokoši. Veterinarski arhiv X/12, 627.
- Varićak, T. (1940). Opaske odgovoru dra M. Jockovića na moje primjedbe članku »Prilog pitanju satirijazisa kod konja«. Jugoslovenski glasnik XX/2, 68.
- Varićak, T. (1941). O nekim opažanjima na epidermi domaćih životinja. Veterinarski arhiv XI/5, 189.
- Varićak, T. (1941). Prilog poznavanju lokalizacije željeza u plodnim ovojnicama goveda i svinje. Veterinarski arhiv XI/7, 279.
- Varićak, T. (1941). Izgled lica učinjene kože. Kožarski vjesnik I/3, 13.
- Varićak, T. (1941). Važnost svinjske kože u kožarstvu. Kožarski vjesnik I/5-6, 17.
- Varićak, T. (1942). Prilog poznavanju površine međukotiledarnih područja horiona goveda. Veterinarski arhiv XII/10, 407.
- Varićak, T. (1942). Prilog poznavanju resorpcije i lokalizacije željeza u horionu goveda i svinje. Veterinarski arhiv XII/11, 482.
- Varićak, T. (1942). O elastičnim vlaknima u svježoj i ustrojenoj koži. Kožarski vjesnik II/7-8, 153.
- Varićak, T. (1942). Hrvatska Enciklopedija. III. i IV. Zagreb 1942.
- Varićak, T. (1943). Ispitivanje odnosa žlijezda u koži nekih domaćih životinja prema plazmal-reakciji. Veterinarski arhiv XIII/1, 1.
- Varićak, T. (1943). Osvrt na metode rada kod izvađanja plazmalne reakcije i njezino značenje. Veterinarski arhiv XIII/9, 347.
- Varićak, T. (1943). Višeslojni izoprizmatični epitel. Veterinarski arhiv XIII/11, 415.
- Varićak, T. (1943). Nove smjernice u postupku skidanja svinjske kože određene za štavljenje. Kožarski vjesnik III/1-2, 2.
- Varićak, T. i I. Ehrlich (1943). O načinu učvršćenja i prehrane jednog pripadnika Echinostomidae u kolonu pure. Veterinarski arhiv XIV/4, 137.
- Varićak, T. (1944). Slučaj miolopoeze u jeziku kunića. Veterinarski arhiv XIV/7, 252.
- Varićak, T. (1945). Hrvatska Enciklopedija. V. Zagreb 1945.
- Varićak, T. (1946). O naročitim tvorevinama na paraplacentarnom području plodnog mjehura psa. (Prethodno saopćenje.) Veterinarski arhiv XVI/1-2, 1.
- Ehrlich, I. i T. Varićak (1946). Operativno odstranjivanje uzročnika singamoze. Veterinarski arhiv XVI/3-4, 61.
- Varićak, T. (1946). Mogućnost iskorištavanja inzularnog aparata tune (*Orcynus/Thunnus/thynnus* L) u našoj farmaceutskoj industriji. Veterinarski arhiv XVI/5-6, 90.
- Varićak, T. (1947). Smola bora kao nadomjestak za kanadski balzam u histološkoj tehnici. Veterinarski arhiv XVII/7-8, 1950.
- Varićak, T. i Danica Varićak (1947). Primjena smole molike (*Pinus Peuce*) u mikroskopskoj tehnici i optici. Glasnik Biološke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva I/77.
- Varićak, T. (1948). Intrahepatalne prigušne vene u jazavca. Veterinarski arhiv XVIII/11-12, 243.
- Varićak, T. (1950). O okoštavanju tuberositas tibiae kokoši. Veterinarski arhiv XX/2, 49.

- Varićak, T. (1950). Imade li ganglijskih stanica u stijenci uterusa domaćih sisavaca? Veterinarski arhiv XX/10, 370.
- Varićak, T. (1950). Die intrahepatischen multiplen Sperreinrichtungen im Bereiche der Lebervenen bei einigen Arctoidea. Glasnik Biološke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva II/III, 106.
- Varićak, T. i B. Pejoski (1950). Smola naših borova u upotrebi kod mikroskopske tehnike i optike. Šumarstvo III/1, 23.
- Varićak T. i B. Pejoski (1951). The Production of the Pine Resin Balsam for the Microscopical and Optical Uses. Stain Technology XXVI/4, 225.
- Varićak, T. (1952). Die Drosseleinrichtungen in den zu- und abführenden Leberblutbahnen beim Hermelin. Acta anatomica XVI/1–2, 203.
- Varićak, T. i B. Pejoski (1952). The Balsam from the Resin of the Yugoslav Pines. Neval Stores Review LXII/29, 12.
- Varićak, T. (1952). Riječ studentima. Studentski list VIII/19, 1.
- Varićak, T. (1953). Das Epigonalorgan der Selachier, seine Struktur und Bedeutung. Bulletin scientifique. Conseil des Academies de la RSF de Yougoslavie I/2, 47.
- Varićak, T. (1953). Die intrahepatischen Drosseleinrichtung in den Leberblutbahnen beim Thunfische (*Orcynus thynnus* L.). Bulletin scientifique. Conseil des Academies de la RSF de Yougoslavie I/4, 107.
- Varićak, T. (1953). Proslava 175 godišnjice Visoke veterinarske škole u Hannoveru. Veterinarski glasnik VII/10, 637.
- Varićak, T. (1953). Povodom sedamdeset godišnjice života profesora Eberhardta Ackerknechta. Veterinarski glasnik VII/11, 697.
- Varićak, T. i Marija Alačević (1953). O elastičnim vlaknima u respiratornom parenhimu slona. Glasnik Biološke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva IV/VI, 80.
- Varićak, T. i A. Frank (1953). Einige Bemerkungen über Leberstruktur mancher Wassersäuger mit Rückblick auf den allgemeinen Bauplan der Leber. Glasnik Biološke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva IV/VI, 101.
- Varićak, T. (1953). Izvještaj o komparativno-anatomskom istraživanju jadranskih riba. Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu LIV, 229.
- Varićak, T. (1954). Osvrt na problem limfnih čvorova kod ptica. Veterinarski arhiv XXIV/9–10, 222.
- Varićak, T. (1954). Über Korrelation der morphologischen Veränderung der Uterusschleimhaut trächtiger Stuten und Choriongonadotropinausscheidung. Deutsche tierärztliche Wochenschrift LXI/21–22, 223.
- Varićak, T. (1954). Die rezeptorischen Lamellenkörperchen im Thymus einer Gans. Bulletin scientifique. Conseil des Academies de la RSF de Yougoslavie II/1, 13.
- Varićak, T. (1954). Neka zapažanja o varijabilnosti kod vrste *Centrophorus granulosus*. Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu LIX, 130.
- Varićak, T. (1954). 175-Jahrfeier tierärztlichen Hochschule, Hannover vom 29.–31. Juli 1953. Hannover, 1954.

- Varićak, T. (1955). Tierarzt Sonnenberg als Vorbote exakter Untersuchungen über die Wirkung der Ovarialhormone auf den weiblichen Genitalapparat. Deutsche tierärztliche Wochenschrift LXIX/15–16, 145.
- Varićak, T. (1955). Epigonalorgan der Selachier, seine Struktur und Bedeutung. Bulletin international de l'Académie yougoslave des sciences et des beaux-arts XIV, 35.
- Varićak, T. (1955). Les dispositifs régulateurs dans les canaux, sanguins du foie de quelques groupes de vertébrés. VIe Congrès fédératif international d'anatomie. Paris 25–30. VII 1955. Résumés des communications. 220. Paris, 1955.
- Varićak, T. (1955). Epigonalni organ selahija, njegova struktura i značenje. Rad JAZU CCCV, 63.
- Varićak, T. (1955). Epigonalni organ selahija, njegova struktura i značenje. Glasnik Biološke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva VII, 361.
- Varićak, T. (1955). O odnosima ženskih genitalnih organa kod *Myliobatis aquila*. Glasnik Biološke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva VII, 362.
- Varićak, T. i I. Ehrlich (1955). Hemopoeza kod nekih Urodela. Glasnik Biološke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva VII, 364.
- Varićak, T. (1955). Les mécanisme régulateurs dans les vaisseaux sanguins du foie chez les divers groupes des Vertébrés. Biološki glasnik VIII, 49.
- Varićak, T. (1956). Über Vakuolarisation und Retikularisation der Parathyreoidea bei einigen Vögeln. Anatomischer Anzeiger, Ergänzungsheft. CIII, 318.
- Varićak, T., Milena Varićak i B. Varićak (1956). Mikroskop, teorijske osnove praktične mikroskopije. Drugo izdanje. Školska knjiga, Zagreb 1956.
- Varićak, T. (1956). Derivati ektoderma. Skripta. Stručni klub Udruženja studenata veterinarske medicine. Zagreb, 1956.
- Varićak, T. (1957). Podjela žljezdanog epitela kralješnjaka. Biološki glasnik X/1–2, 1.
- Varićak, T. (1957). Akademik profesor dr., dr. h. c. Ivan Gjaja. In memoriam. Biološki glasnik X/3–4, 33.
- Varićak, T. (1957). O nekim izrazima u našoj biološkoj literaturi. Biološki glasnik X/3–4, 50.
- Varićak, T. (1957). Neka zapažanja o građi mišićnog tkiva kod *Hexanchus griseus* GM. Biološki glasnik X/3–4, 217.
- Varićak, T. (1957). Deveta konferencija Međunarodnog udruženja univerzitetskih profesora i lektora. Sveučilišni vjesnik II/3–4, 101.
- Varićak, T. (1958). Einige Beobachtungen an den Endothelien des Zirkulations-systems bei Anwendung der Vitalfärbung. Acta anatomica XXXIII/3, 253.
- Varićak, T. (1958). Medulla ossium der Urodelen. Acta anatomica XXXIII/3, 253.
- Varićak, T. (1958). Neka zapažanja u endotelu cirkulacijskog sustava kod primjene vitalnog bojenja. Biološki glasnik XI, 5.
- Varićak, T. (1958). Medulla ossium Urodela. Biološki glasnik XI, 9.
- Varićak, T. (1958). Pedeset godina uzgoja životinjskih tkiva. Priroda XLV/5, 173.
- Varićak, T. (1958). »Sjeverna medvjedica«. Priroda XLV/7, 276.
- Varićak, T. (1958). Kozerija o biološkim dezinformacijama. Priroda XLV/9–10, 363.

- Varićak, T. (1958). Drvored kestenova u Bužanovoj ulici. *Priroda* XLV/9–10, 373.
- Varićak, T. (1959). Dr Stanko Karaman — in memoriam. *Biološki glasnik* XII/3–4, 5.
- Varićak, T. i A. Frank (1959). Intrahepatički multipli uređaji u krvnim žilama pastirice šarice (*Sarda Pelamys sarda* Bl. palamida). *Biološki glasnik* XII/3–4, 123.
- Varićak, T. (1959). Nešto iz povijesti umjetnog osjemenjivanja. *Priroda* XLVI/1, 29.
- Varićak, T. (1959). »Lovačka priča«. *Priroda* XLVI/1, 38.
- Varićak, T. (1959). Zavod za anatomiju, histologiju i embriologiju. Spomenica Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1919–1959. Zagreb 1959.
- Varićak, T. (1960). Unsere Untersuchungen über die Placentation bei den Haustieren. *Biološki glasnik* XIII/1, 9.
- Varićak, T. (1960). Histotopochemische Untersuchungen über die Mukopolysacchariden in der Placenta bei den Haustieren. *Biološki glasnik* XIII/1, 17.
- Varićak, T. (1960). O radu nekih ustanova Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. *Priroda* XLVII/4, 157.
- Varićak, T. (1960). Sjećanje na »Student«. *Studentski list* XVII/18, 8.
- Varićak, T. (1961). O nekim fenološkim pojavama ove jeseni i zime. *Priroda* XLVIII/2, 61.
- Varićak, T. (1961). Sto godina poljoprivredne i šumarske nastave i nauke u Hrvatskoj. *Priroda* XLVIII/2, 63.
- Varićak, T. (1961). Zoološka stanica u Napulju. *Priroda* XLVIII/6, 167.
- Varićak, T. (1961). Tunolovke nestaju. *Priroda* XLVIII/6, 190.
- Varićak, T. (1961). Napuljski morski akvarij. *Priroda* XLVIII/7, 193.
- Varićak, T. (1961). Prof. dr. Ljudevit Gutschy (1874–1961). *Priroda* XLVIII/7, 224.
- Varićak, T. (1961). Histološki i mikroskopsko-anatomske pregled mesnih predačevina. *Priroda* XLVIII/8, 239.
- Varićak, T. (1961). Trostruki jubilej Hrvatskog prirodoslovnog društva. *Vjesnik* XXII/5089, 8.
- Varićak, T., B. Rodè i A. Frank (1962). Histochemical Investigations of the Mastocytes in the Uterus of Some Ruminants. *Biological Review* XV/1, 41.
- Varićak, T., B. Rodè i A. Frank (1962). Histochemische Untersuchungen der Mastzellen im Uterus einiger Wiederkäuer. *Biološki glasnik* XV/1, 39.
- Varićak, T. (1962). Proslava 30-godišnjice Instituta za oceanografiju i ribarstvo u Splitu. *Priroda* XLIX/2, 34.
- Varićak, T. (1962). Akademik profesor dr. Vale Vouk. *Priroda* XLIX/10, 319.
- Varićak, T. (1963). Jaroslav Sakač. *Veterinarski arhiv* XXXIII/5–6, 113.
- Varićak, T., B. Rodè i A. Frank (1963). Histochemische Untersuchungen über die Aktivität der sauren Phosphatase im Inselapparat einiger Selachier. *Biološki glasnik* XVI/3–4, 67.
- Varićak, T. (1963). Profesor dr Fran I. Zavrnik. *Vetserum* X/3–4, 114.
- Varićak, T. (1963). Profesoru dr Ivi Horvatu in memoriam. *Priroda* L/5, 158.
- Rodè, B., T. Varićak i A. Frank (1964). The Distribution of the Acid and

Alkaline Phosphatase Activities in Some Organs of *Cyprinus carpio* L. Bulletin scientifique. Conseil des Academies de la RSF de Yougoslavie IX/6, 158.

Varićak, T. (1964). Imajmo povjerenje u tradiciju. Telegram V/239, 2.

Varićak, T. i A. Frank (1965). Po vkostjvanego na Tuberositas tibiae pri kokoškite pri normalno i pri intenzivno otgleždane. Biogenite stimulatori v životnovodstvoto i verinarnata medicina. Sofia, 1963. Akademia na selsko-stopanskite nauki v Blgaria 1965.

Varićak, T. (1965). Josif Pančić — preteča biocenoloških istraživanja. Spomenica (knjiga 27) o svečanom skupu povodom 150-te godišnjice od rođenja Josifa Pančića. Srpska akademija nauka i umetnosti. Posebna izdanja CCCLXXXII/27, 19 (ćirilicom).

Varićak, T. i A. Frank (1966). Hemalni čvorovi koza pod normalnim uvjetima kao i za vrijeme hipotermije, reanimacije i posthipotermije. Veterinarski arhiv XXXVI/11—12, 334.

Varićak, T. i A. Frank (1966). Das histiozytäre System der Lymphknoten während der Hypothermie, Reanimation und Posthypothermie. Bulletin scientifique. Conseil des Academies de la RSF de Yougoslavie XI/10—12, 248.

Frank, A. i T. Varićak (1966). Morphologisch-funktionelle Anhängigkeit der Zellen-Elemente und Aa. folliculares in den Folliculi lymphatici lienales. Bulletin scientifique. Conseil des Academies de la RSF de Yougoslavie XI/10—12, 249.

Varićak, T. i A. Frank (1966). Das histiozytäre System der Lymphknoten während der Hypothermie, Reanimation und Posthypothermie. II Conferenta nationala de morfologie normală si patologică. Bucuresti 16—18. V. 1966. I. Report. Bucuresti 1966.

Varićak, T. i A. Frank (1966). Das histiozytäre System der Lymphknoten während der Hypothermie, Reanimation und Posthypothermie. IXth Morphological Congress with international participation. Bratislava 12—16. IX 1966. Bratislava 1966.

Frank, A. i T. Varićak (1966). Aktivnost retikularnih stanica u crijevu koza za vrijeme hipotermije, reanimacije i posthipotermije. Biološki glasnik XIX/1—2, 49.

Varićak, T. (1966). Proslava 130-godišnjice Hrvatskog narodnog preporoda. Priroda LIII/8, 255.

Varićak, T. (1966). Komparativna morfologija i fiziologija. Spomenica. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 1866—1966. Zagreb 1966.

Varićak, T. (1966). U povodu 100-godišnjice Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Vjesnik XXVII/6820, 6.

Varićak, T. (1966). »Uništavanje« Arboretum Trsteno. Vjesnik XXVII/6856, 4.

Varićak, T. (1966). Umro Milislav Demerec. Vjesnik XXVII/6882, 6.

Varićak, T. (1966). Dva jubileja. Borba XXXI/39, 8.

Varićak, T., Milena Varićak i B. Varićak (1966). Mikroskop, teorijske osnove praktične mikroskopije. Drugo izdanje. Udžbenici Zagrebačkog sveučilišta. Zagreb 1966.

Varićak, T. (1967). Za jedinstvenu nomenklaturu vezivnotkivnih ovojnica žlijezda, tetiva, mišića i živaca. Biološki glasnik XVII/3—4, 45.

Varićak, T. (1967). The Histogenesis and Histochemistry of the Gizzard Mucosa. Biološki glasnik XVIII, 9.

- Varićak, T. (1967). Die tubulösen Drüsen der Säugetierhaut. *Biološki glasnik* XIX/1–2, 27.
- Varićak, T. (1967). The Lymphoepithelial Symbiosis in the Skin of the Tarsometatarsus and Phalanges of Birds. *Biološki glasnik* XIX/3–4, 97.
- Varićak, T. (1967). Spomenik Spiridionu Brusini u Zadru. *Priroda* LIV/1, 30.
- Varićak, T. (1967). Akademik Ivo Pevalsek 8. V 1893. — 9. I. 1967. *Priroda* LIV/5, 158.
- Varićak, T. (1967). Akademik Marijan Salopek 23. XII. 1883 — 23. II. 1967. *Priroda* LIV/5, 158.
- Varićak, T. (1967). Otvaranje prirodoslovne zbirke i Botaničkog vrta na Lokrumu. *Priroda* LIV/6, 189.
- Varićak, T. (1968). Prof. dr Nikola Fink — in memoriam. *Priroda* LV/10, 317.
- Varićak, T. (1969). Die multiplen Regulationseinrichtungen in den Ästen der Arteria pulmonalis beim Rind. *Biološki glasnik* XXI/1–4, 21.
- Varićak, T. (1969). Die Verknöcherungszentren in dem Tibiotarsus der Vögel. *Biološki glasnik* XXI/1–4, 25.
- Varićak, T. (1969). Lobuli centrales et lobuli biliares s. portales hepatis. *Biološki glasnik* XXI/1–4, 45.
- Varićak, T. (1969). Die Aktivität der alkalischen Phosphatase in den acidophilen Granulocyten des Pferdes. *Biološki glasnik* XXI/1–4, 209.
- Varićak, T. (1969). Das Übergangsepithel des Uterus bei *Scylliorhinus canicula* L. *Biološki glasnik* XXI/1–4, 211.
- Varićak, T. (1969). Zavod za anatomiju, histologiju i embriologiju. 50 godina Veterinarskog fakulteta u Zagrebu 1919–1969. Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb 1969.
- Varićak, T. and B. Rodè (1970). Histochemical study of hydrolase activity in the bovine placenta. *Bull. Scient., Sect. A* XV/1–2, 7.
- Varićak, T., A. Frank i Vera Jukić-Brestovec (1970). Die Aktivität einiger Enzyme in den interkotyledonären Bezirken bzw. kleinen Zotten des Chorions beim Rind. *Rad JAZU CCCLVIII*, 249.
- Varićak, T. (1970). Die Ersten Jugoslawischen Morphologen des XX. Jahrhunderts. *Rad JAZU CCCLVIII*, 259.
- Varićak, T. i A. Frank (1970). Die interkotyledonären Bezirke des Chorion beim Rind. *Bull. Scient.* 15/11–12, 399.
- Varićak, T. (1970). Die Zwischenkotyledonären Bezirke des Chorions beim Rind und Schaf. IX. International Congress of Anatomists. Abstracts of papers, p. 132. Leningrad 1970.
- Varićak, T. (1971). Značenje botaničkih, šumarskih i pedološko-paleontoloških istraživanja vinkovačkog bazena. Radovi Centra za organizaciju naučnoistraživačkog rada u Vinkovcima JAZU I, 33. Zagreb 1971.
- Varićak, T. (1971). Povijest i dostignuća istraživanja u Zagrebu u humanoj i uporednoj anatomiji kralješnjaka. 66. sastanak »Anatomische Gesellschaft« Zagreb, 1–4. lipnja 1971.
- Varićak, T. (1971). Wissenschaftliche und Hochschulinstitutionen in Jugoslawien. Str. 7–9. U: Povijest i dostignuća istraživanja u Zagrebu u humanoj i uporednoj anatomiji kralješnjaka. Zagreb 1971.

- Varićak, T. (1971). Die Jugoslawische Akademie der Wissenschaften und Künste. Str. 11–25. U: Povijest i dostignuća istraživanja u Zagrebu u humanoj i uporednoj anatomiji kralješnjaka. Zagreb 1971.
- Varićak, T. (1971). Institut für Anatomie, Histologie und Embryologie der Tierärztlichen Fakultät in Zagreb. Str. 51–61. U: Povijest i dostignuća istraživanja u Zagrebu u humanoj i uporednoj anatomiji kralješnjaka. Zagreb 1971.
- Babić, K., A. Hraste, M. Zobundžija and T. Varićak (1971). A contribution to the knowledge of the effect of age on some oxidative enzymes in the pig's liver. VII. Congress of the European Association of Veterinary Anatomists. Abstracts of papers, p. 4. Bologna 1971.
- Varićak, T. and A. Frank (1971). Histochemische Untersuchungen der Schilddrüse bei einigen Wirbeltieren. IV. National Conference of Anatomy, Histology and Embryology. Summaries of Reports, p. 112. Varna 1971.
- Varićak, T. (1972). Die Aktivität einiger Hydrolasen in den Thyreocyten von *Scyliorhinus canicula* L. Rad JAZU CCCLXIV, 19.
- Varićak, T. i U. Bego (1972). Anatomija danas. Folia anatomica 1/1–2, 35.
- Hraste A., K. Babić, M. Zobundžija i T. Varićak (1972). Prilog poznavanju utjecaja dobi na neke hidrolitske enzime u svinjskoj jetri. Rad JAZU CCCLXIX, 55.
- Babić, K., A. Hraste, M. Zobundžija i T. Varićak (1972). A contribution to the knowledge of the effect of age on some oxidative enzymes in the liver of pigs. Rad JAZU CCCLXIV, 61.
- Frank, A., T. Varićak und B. Rodè (1972). Die Aktivität einiger hydrolitischen Enzyme im Dünndarm des Rinderfetus. Rad JAZU CCCLXIV, 67.
- Varićak, T. i A. Frank (1972). Die Aktivität einiger Enzyme in der Parathyreoidea und im Paraganglian Caroticum des Huhnes. Rad JAZU CCCLXIV, 127.
- Varićak, T. (1972). Die multiplen Regulationseinrichtungen in einigen Organen der Wirbeltiere. Erg. d. exp. Med. VIII, 193.
- Varićak, T. (1973). Profesor dr Fran I. Zavrnik. Zb. Biotehn. fak. U. L. Vet. X/1, 5.
- Frank, A., M. Zobundžija, A. Hraste i T. Varićak (1973). Prikaz enzimatskih aktivnosti u bubregu nekih ptica. Zb. Biotehn. fak. U. L. Vet. X/1, 29.
- Hraste, A., M. Zobundžija, A. Frank i T. Varićak (1973). Prilog poznavanju enzimatske aktivnosti u jetri nekih ptica grabljivica. Zb. Biotehn. fak. U. L. Vet. X/1, 37.
- Kralj-Klobučar, Nada, B. Rodè i T. Varićak (1975). Distribucija aktivnosti dehidrogenaza u toku diferencijacije predželudaca fetusa goveda. Rad JAZU CCCLXXI/17, 41.
- Varićak, T. (1975). Ergebnisse der Vergleichend morphologischen Untersuchungen des Professors Agoston Zimmerman im Rahmen der internationalen Wissenschaft. Rad JAZU CCCLXXI/17, 203.
- Varićak, T. i A. Frank (1975). Die Verknöcherungsprozesse im Schienbein und in der Kleinscheibe einiger Vogelarten. Rad JAZU CCCLXXI/17, 211.
- Varićak, T. (1975). Histološka analiza mesnih prerađevina. Str. 13–19. U Simpozij o položaju normalne morfologije u suvremenom znanstvenom i

stručnom radu zdravstvenih radnika. Sekcija za normalnu morfologiju Zbora liječnika Hrvatske. Zagreb, 19. 12. 1975.

Varićak, T. (1975). Uz 80-rođendan akademika Aloisa Tavčara. Prirodoslovna istraživanja JAZU XL, Acta biologica 7/3—8, V.

Varićak, T. i Z. Puškaš (1975). Popis radova Akad. Aloisa Tavčara. Prirodoslovna istraživanja JAZU XL, Acta biologica 7/3—8, VII.

Varićak, T. i A. Frank (1975). Ossification processes in the tibiotarsus and patella of some species of birds. X. Congress of the European Association of Veterinary Anatomists. Abstracts, p. 81. Budapest, 1975.

Varićak, T. (1975). Dr. Zimmerman Agoston. X. Congress of the European Association of Veterinary Anatomists. Budapest, 1975.

Varićak, T. i A. Frank (1976). Regulationseinrichtungen in den Venen des Nebennierenmarkes des Pferdes. XI. Congress of the European Association of Veterinary Anatomists. Reports. Madrid, 1976.

Varićak, T. (1977). Fran I. Zavrnik kao društveni radnik. Zb. Biotehn. fak. U. L. Vet. XIV/4, 7.

Varićak, T. i A. Frank (1978). Mikroskopska anatomija domaćih životinja. Liber, Zagreb 1978.

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA

TEODOR VARIČAK

1907 – 1977

IZDAVAČ:

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, ZAGREB

ZA IZDAVAČA:

HRVOJE POŽAR

OPREMA:

EDO KOVAČEVIĆ

TEHNIČKI UREDNIK:

MILENA MIHALINEC

LEKTOR:

PETAR ŠIMUNOVIĆ

KOREKTOR:

IVAN ILIĆ

STROJOSLAGAR:

SREČKO RADEJ

METEUR:

ŽELJKO HERCEG

TISKANJE DOVRŠENO U VELJACI 1980.

NAKLADA 1000

TISAK:

GRAFIČKI ZAVOD HRVATSKE, ZAGREB

